

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

Мельник А.Ф. Механізми реалізації регіональної структурної політики: монографія / Мельник А. Ф., Лаврів Л. А., Васіна А. Ю. [та ін.] ; за заг. наук. ред. професора А. Ф. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 343 с.

Сучасні складні економічні, соціальні, політичні умови, в яких знаходиться Україна, спонукають до пошуку нових можливостей та інноваційних підходів щодо вирішення назрілих структурних проблем у функціонуванні й розвитку регіональних соціально-економічних систем. Залежність спроможності регіональних економік формувати базисні передумови життєдіяльності населення, закріплювати й підтримувати конкурентні позиції, реалізувати можливості щодо ефективного використання економічного потенціалу від їх структурних характеристик, з одного боку, загострення структурних диспропорцій у розрізі всіх видів структур економіки регіонів, а з іншого – актуалізують необхідність винесення завдань структурного реформування до розряду пріоритетних та вироблення дієвих механізмів здійснення структурних перетворень.

Незважаючи на значний інтерес до проблем структурної модернізації економічних систем різних рівнів широкого кола зарубіжних та вітчизняних науковців, багатоаспектність та нетиповість їх прояву в економіках регіонів, за умов динамічного середовища, залишає значний простір для ґрунтовних досліджень на основі комплексного системного підходу.

Оригінальним і актуальним у цьому контексті є монографічне дослідження вчених Тернопільського національного економічного університету за загальною науковою редакцією доктора економічних наук, професора А. Ф. Мельник “Механізми реалізації регіональної структурної політики”, яке стало продовженням досліджень проблем структурування економіки даним колективом науковців, результати яких відображені і в раніше виданій монографічній літературі, і в опублікованих наукових статтях.

Системний підхід до дослідження дозволив авторам книги вибудувати чітку логіку розкриття важливих у теоретичному й практичному плані проблем структурної модернізації економіки регіонів, що відображені в таких чотирьох розділах монографії: сутнісні імперативи регіональної структурної політики; структурні дисбаланси в економіці регіонів як виклик для формування активної структурної політики в регіонах; концептуальні підходи до формування механізмів регіональної структурної політики; інституціоналізація механізмів реалізації регіональної структурної політики.

Розкриваючи сутнісні імперативи регіональної структурної політики автори йдуть від загального до часткового, розглядаючи регіональну структурну політику як частину регіональної економічної політики, оскільки остання є складовою одночасно державної регіональної політики та економічної політики держави. Цінним у теоретико-методологічному плані є акцентування уваги на явищі “нового регіоналізму”, яке виявляється не лише в Європі, а й в Україні і вимагає врахування в процесі вироблення регіональної структурної політики. Змодельована в монографії загальна архітектура

інституційного базису регіональної структурної політики (с. 27) та розкриття впливу його основних інститутів на структурування регіональної економіки закладають теоретичне підґрунтя для розуміння й подальшого дослідження відправних передумов структурного реформування. В контексті обґрунтування доцільності активної структурної політики заслуговує на увагу позиція авторів стосовно того, що в Україні процес формування інституційної архітектури структурної трансформації економіки має здійснюватися паралельно двома шляхами: 1) через ініційоване вимогами ринку формування якісно нових інститутів – власності, споживання, соціального захисту населення, ціноутворення, кредитування тощо, та інституцій, які виникають як реакція на потребу забезпечення їх функціонування; 2) через створення нових інститутів державою та відповідних інституцій, які окреслюють структурні рамки їх функціонування, визначають структуру стимулів в економіці.

На високому науковому рівні, з використанням системного підходу, наведенням значного масиву емпіричних матеріалів у монографії здійснено аналіз відмінностей у територіальній структурі національної економіки, що розглядаються як виклик формування державної регіональної структурної політики. Цінними в науковому плані є напрацювання щодо формування й використання системи методологічних підходів, прийнятних для оцінки інноваційно-технологічного рівня розвитку регіонів та діагностики їх структурно-технологічної деформації (с. 78). Ґрунтовність висновків, зроблених авторами книги на підставі досліджень з використанням визначених методологічних підходів, дає підстави для розгляду їх як науково-інформаційної бази об'єктивізації рішень щодо визначення пріоритетів та вироблення механізмів регіональної структурної політики.

У контексті дослідження інституційних умов структурних перетворень авторами монографії проаналізовано структуру власності та здійснено оцінку процесів її трансформації в регіональній економіці, розкрито специфіку вияву неформальної економіки як фактору структурної розбалансованості розвитку регіонів, здійснено моніторинг екологічних ризиків і загроз, що мають враховуватись під час вироблення регіональної структурної політики. Відзначаючи ґрунтовність розкриття зазначених проблем, водночас слід зауважити, що більш чіткого представлення вимагають критерії, які доцільно було б виділити в системі моніторингу екологічних ризиків та загроз з метою об'єктивізації управлінських рішень щодо вироблення пріоритетів та завдань структурування регіональної економіки.

Окреслюючи концептуальні засади структурування економік регіонів в умовах посилення агресивного середовища їх функціонування і появи нових глобальних та внутрішньонаціональних викликів, автори монографії обґрунтовують цінну в теоретичному й практичному плані позицію щодо доцільності використання полікритеріального підходу до визначення цілей структурування регіональної економіки. В ролі можливих критеріїв визначення цілей і вибору механізмів структурування економіки регіонів авторами книги пропонуються: 1) зниження ресурсоемності економіки; 2) підвищення стандартів та якості життя до рівня високорозвинутих регіонів; 3) максимізація, як уже зазначалося, інтегрального показника економічної безпеки, максимізація інтегрального показника конкурентоспроможності економіки регіону; 4) скорочення розриву в рівні економічного розвитку і бюджетних надходжень регіону порівняно із середньонаціональними показниками; 5) орієнтація на експорт структурних пріоритетів регіону; 6) адаптація до умов транскордонного співробітництва з метою використання конкретних переваг регіону, що особливо актуально для прикордонних регіонів з країнами ЄС; 7) забезпечення екологічної безпеки (с. 176).

Розкриваючи теоретико-методологічний аспект побудови механізмів регіональної структурної політики автори монографії наголошують на доцільності використання чіткої логічної схеми з виділенням складових детермінованих між собою етапів, з наведенням сукупності доцільних дій, процедур, технологій на кожному з них.

У практичному плані заслуговує на увагу обґрунтована в книзі позиція щодо необхідності запровадження ретельнішого підходу в питаннях узгодження управлінських механізмів, що реалізуються в рамках державної регіональної та державної структурної політик з механізмами регіональної структурної політики. В контексті визначеного Державною стратегією регіонального розвитку до 2020 року інтегрального підходу до реалізації державної регіональної політики на основі поєднання секторальної, територіальної, управлінської складової, в монографії обґрунтовується доцільність на сучасному етапі паралельного формування механізмів регіональної структурної політики за такими двома напрямками: 1) забезпечення збалансованого розвитку територій; 2) стимулювання "точок зростання". Наводячи перелік механізмів, які доцільно застосовувати за цими двома напрямками, автори слушно зауважують, що ефективність їх реалізації залежить від рівня організаційного забезпечення реалізації регіональної структурної політики, що вимагає конструювання нового формату відносин по лінії "центр – регіон – громада".

Глибина теоретичних і емпіричних розвідок характерна дослідженню інституціоналізації механізмів реалізації регіональної структурної політики, в рамках якого авторський колектив монографії зосереджує особливу увагу на розкритті таких важливих питань, як: формування механізму інноваційно-технологічної реструктуризації економіки регіонів; стратегування та програмування у контексті реалізації регіональної структурної політики; переорієнтація інвестиційних потоків у процесі реалізації механізму управління проектами; використання механізмів кластеризації та публічно-приватного партнерства в системі реалізації регіональної структурної політики; удосконалення механізму укладання угод між урядом та місцевими органами влади у процесі реалізації регіональної структурної політики; формування бренду території в контексті реалізації регіональної структурної політики; підвищення ефективності механізмів усунення непрозорості регіонального економічного простору; формування "зеленої" економіки регіону як чинника структуривання в контексті сталого розвитку.

Віддаючи належне новаторським підходам до вироблення механізмів структурного оновлення регіональних економічних систем, які дають змогу сформувати передумови адекватного реагування на виклики агресивного середовища функціонування і розвитку останніх, зазначимо, що наукова праця значно виграла б, коли б у ній було більше відображено питання формування й реалізації механізмів ресурсного забезпечення структурних перетворень на регіональному рівні.

Незважаючи на зазначене, монографію, що вийшла у світ, вигідно вирізняє комплексність розкриття теоретичних положень та їх взаємоузгодженість із прикладними рекомендаціями, вона є завершеним цілісним дослідженням, яке може розглядатися як наукове підґрунтя для вироблення дієвих управлінських механізмів вирішення назрілих структурних проблем регіонального розвитку.

Монографія має наукову і практичну значимість, здатну сформувати інтерес до неї науковців, аспірантів, службовців органів державної влади та місцевого самоврядування, лідерів територіальних громад.

Доктор економічних наук, професор
ПВНЗ "Буковинський університет"

В. К. Євдокименко